

ראש השנה (5)

ספרי חיים וספרי מתים פתוחים

ימי הרחמים אינם רק בראש השנה ועשי"ת, אלא מתחילים כבר בימי הסליחות. כמו שרשרת שכל עיגול נכנס בתוך העיגול הקודם לו, ועיגול זה נכנס גם בתוך העיגול הבא אחריו, כך נעוצים ימי הרחמים בימי הסליחות, עשרת ימי תשובה הם חוליה בשרשרת הרחמים המתחברת לראש השנה, ויום ר"ה מתחבר לימי הסליחות של חודש אלול. לכן כל משך הימים נקרא: ימי הרחמים והסליחות. טעות היא לחשוב שהסליחות הם עול שצריך להיפטר ממנו. מי שאינו משכים לסליחות, או שמשכים אך אינו אומרם בכוונה, הרי הוא כזורק יהלומים לאשפה. החטא הוא מציאות קיימת שתלויה ועומדת על נפש החוטא, העבירה של אדם הראשון גרמה מיתה לו ולכל העולם כולו, וכך כל אדם שחוטא, דבק בו כתם ושמץ של העבירה. והנה מגיעים הימים בהם ניתנה לאדם אפשרות להתנקות ולהיטהר, לומר חטאתי ולבקש סליחה והקב"ה מוחל וסולח. דוקא מתוך השמחה על פסק הדין של חיים שבו זוכים בר"ה, צריך להתעורר הפחד מיום הדין. דין אינו עונש, אבל אימת הדין צריכה להיות מתוך החשש שלא יזכה לרחמים ולחיים.

בזה מבוארים דברי הגמרא (ר"ה לב:): שאין אומרים הלל בר"ה משום שספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו וישראל אומרים שירה? ולכאורה מדוע הוצרכה הגמרא להזכיר גם את ספרי החיים, ולא הסתפקה בספרי מתים? והביאור הוא, שלא פחות מהפחד על מי שייכתב בספרי מתים, צריך לפחד על מי שלא יזכה להיכתב בספרי חיים. הרי בר"ה הקב"ה בורא עולם חדש, ובריות בו יפקדו אם יכללו בעולם הנברא. זהו פסק דין של שנת חיים, והיינו להיות נכלל בעולם החדש הנברא לשנה זו. והאם מצבו של האדם מתאים עם העולם החדש. בני אדם רגילים להחזיק ולשמור בביתם רהיטים ישנים, גם אם הם קצת שבורים או מלוכלכים. אבל כאשר הולכים לקנות רהיטים חדשים, לא בוחרים בדברים ישנים או מלוכלכים.

וכך הוא גם בבריאת האדם לשנה החדשה: אילו חיי האדם היו המשך לחייו בשנה שעברה ולא היתה סיבה שייכתב בספר מתים, הוא היה ממשיך ממילא לחיות עוד שנה, אך כיון שהשנה הקודמת נסתיימה, ובר"ה צריך כל אחד להיכתב מחדש לעוד שנת חיים, הרי זה כמו לקנות רהיט חדש, ושמא אין להקב"ה צורך וחפץ באדם כזה, ומדוע שיכתבו בספר החיים? הפחד מר"ה הוא, אפוא, פחד שמא לא נהיה ראויים להיכתב לשנת החיים החדשה.

רב פינקוס בספרו "אלול ימים נוראים"

שערי תשובה לעולם פתוחים

כתב רבינו יונה בתחילת ה"שערי תשובה": התבאר בתורה כי יעזור ה' לשבים כאשר אין יד טבעם משגת, ויחדש בקירבם רוח טהורה להשיג מעלת אהבתו. עלינו לדעת כי אף כאשר אדם מתעורר לתשובה אין הוא מסוגל לחזור בתשובה בכוחות עצמו. כדי להוציא את רצונו מן הכוח לפועל הוא זקוק לסייעתא דשמיא, לעזרת משמים. כאשר הקב"ה רואה שהאדם מתעורר לתשובה, מיד הוא מושיט לו ממרום את ידו הרחומה ומסייע לו לעשות תשובה. "הבא ליטהר מסייעין אותו" (שבת קד.). בלי סייעתא דשמיא, האדם לא יצליח בכוחות עצמו לחזור בתשובה. נמצא שלעולם יש לאדם את כוח הבחירה. תמיד באפשרותו להתעורר לתשובה ולבחור בדרך הטוב, כפי שאומר החיד"א על הבת קול ששמע אלישע בן אבויה: "שובו בנים שובבים, חוץ מאחר", (חגיגה טו.) אלישע בן אבויה "אחר", הבין מכך ששערי תשובה נעולים בפניו, שהרי הבת קול מכריזה כך נגזר עליו משמים.

אמנם כבר אמרו חז"ל (פסחים טו.): כל מה שיאמר לך בעל הבית עושה, חוץ מצא. כלומר, כל דבר שמורה לך בעל הבית כיצד לנהוג בתוך ביתו, אתה מצווה להשמע לו. אך דבר אחד אינך צריך לשמוע לו, אם הוא מצוה עליך לצאת מביתו. הרי הקב"ה הוא 'בעל הבית' על כל העולם, ולכן אם הוא אומר לאדם 'צא' ממחיצתי, אינך יכול לחזור בתשובה, אינך צריך לשמוע לו כביכול, משום שאין מצב שבו אי אפשר לחזור בתשובה, ואפילו אם בת קול מכריזה על כך, אין משגיחין בבת קול, כי כך מקובלנו: "שערי תשובה לעולם פתוחים" (דברים רבה ב. יב.).

אמנם, כאמור, כדי שהאדם יוציא מן הכוח אל הפועל את התעוררות הפנימית שלו, הוא זקוק לסייעתא דשמיא, כשהקב"ה מונע מן האדם את הסייעתא דשמיא, יהיה כשה תועה ולא יוכל לממש את התשובה ולהוציאה לפועל.

יחי ראובן "ימים נוראים, סוכות"

שאלת המלאכים ותשובת הקב"ה

שאלו מלאכי השרת לפני הקב"ה: אימתי ר"ה ואימתי יום הכיפורים? אמר להם הקב"ה: אני ואתם נרד למטה. (מדרש פליאה).

כך יש לפרש את המדרש: ידוע מה שאמרו חז"ל: "לא אדו"ו ראש", כלומר: ר"ה אינו יכול לחול לא ביום א', לא ביום ד' ולא ביום ו'. עוד אמרו חז"ל: כשיש דין למטה, אין דין למעלה, וידענו כי בשני ימים בשבוע יושבים בתי הדין ביום ב' וביום ה'. אם כן בימים אלו

לא דנים למעלה. אולם לפי זה קשה לכאורה: מתי בכלל יכול לחול ר"ה? שהרי ביום א' א"א משום לא אד"ו ראש. ביום ב' לא משום שיש בין דין למטה. ביום ג' לא כי אז יחול יום הכיפורים ביום ה' ואז יש דין למטה, ביום ו' לא, משום לא אד"ו ראש, ואף בשבת לא כי אז יחול יום הכיפורים ביום ב', שבו יש דין למטה ואז אין דין למעלה, ואם כן מתי יוכלו לחול ר"ה ויום הכיפורים? זו בדיוק היתה שאלת מלאכי השרת: אימתי ר"ה, ואימתי יום הכיפורים?, והשיב להם הקב"ה: אני ואתם נרד למטה, כלומר: נרד לדון למטה, ואז יוכל ר"ה ויוה"כ להיות ביום ב' או ביום ה', ולא יהיה קשה משום כשיש דין למטה אין דין למעלה, שהרי אף אנו נדון אותם למטה.

ספר "כמוצא שלל רב, ימים נוראים"

ובכן תן פחדך ה' אלוֹקֵינוּ על כל מעשיך

רוב התפילות ביום ראש השנה עוסקות במלכות שמים, ובבקשות לגילוי כבוד ה' במהרה. אכן, צורכי עמך מרובים, ולעיתים מתוך השקיעות של כל אחד בצרותיו ובבקשותיו הפרטיות, אנו שוכחים את עיקר, "תן פחדך ה' אלוֹקֵינוּ על כל מעשיך וכו', וידע כל פעול כי אתה פעלתו". פעם דרש רבי שמעלק"ה מניקלשבורג קודם התקיעות, ואמר כך: אנו רואים כאן את המוני בית ישראל עומדים ובוכים לפני ה', בתחנונים ובדמעות שליש, ונשאלת השאלה, איך יתכן שהמשיח עדיין לא הגיע לאחר כל התפילות הללו? התשובה היא אמר רבי שמעלק"ה, שכמעט אין מי שמבקש על מלכות שמים. כל אחד עסוק בחייו וברצונותיו האישיים, ועל זה ניסבות רוב התפילות. דבר זה נרמז בפסוק (שמאול א, כז): "מדוע לא בא בן ישי גם ימי תמול גם היום אל הלחם". מדוע לא בא משיח בן ישי? למרות שבשני ימי ראש השנה, גם תמול גם היום, עם ישראל שופכים לבם בתפילה? והתשובה היא: אל הלחם. בגלל הלחם שכל תפילתם היא על הלחם, על הפרנסה ברווח ונוחות אישית, ומה הפלא שעדיין לא בא בן ישי?

ספר "ומתוך ימים נוראים אלול ר"ה"

בין הדין בכל יום, לדין של ראש השנה

הרמב"ן תמה: אם אדם נידון בכל יום, מה יום של ראש השנה משאר ימים, ותיירץ הרמב"ן בראש השנה נידון בבת אחת לזמן מרובה, כמו שבע שנות הרעב ושבע שנות השבע. בדרשותיו, מבאר ה"נודע ביהודה" באופן נוסף: בכל יום, האדם נידון על פי מעשיו ואינו נשפט בעוון חבירו, ואף שנתפס ב'ערכות', אין זה אלא לגבי עבירות שבגלוי ורק מי שבידו למחות, אבל בר"ה נידון ונתפס עבור חבירו גם בעבירות שבנסתר, ולא מטעם 'ערכות' אלא משום שהעולם נידון אחר רובו, וראיה לדבר: שהרי אפילו באומות העולם נוהג הדבר שהעולם נידון אחר רובו, והלא בהם אין ערכות כלל.

ספר "כמוצא שלל רב, ימים נוראים"

הלכה: כתב השו"ע (סי תקפד ס"א): אין אומרים הלל בראש השנה, ובמ"ב (סק"א) כתב: לפי שספרי החיים והמתים פתוחים ואיך יואמר שירה, ואף על גב שאנו בטוחים שנצא זכאים בדין, מ"מ צריך להיות ירא וחרד מאימת הדין ועל ידי כך ניזכר לזכות. בספר דרשו (מספ"ר) כתוב: ומטעם זה שאין אומרים הלל בר"ה כתב במשנת יעב"ץ, לבאר גם שזה כוונת הגר"א, שעל הדין שכתב השו"ע (תקפ"א): שאין אומרים בתפילה: מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון, ציין לגמרא ר"ה (לב): אפשר מלך יושב בדין וכו', וכוונתו שמטעם זה שאין אומרים הלל אין אומרים מועדים לשמחה.

ספר "דרשו על מ"ב" חלק ו'

פתגם: אם אינך מצוין, חפש לפחות חבר כזה.

ספר "שמחלה"

חקירה: הבדלה בתפילה

לדעה שהיא מעין המאורע, מעין המאורע של חול, מוצאי שבת ויום טוב, או מעין המאורע של שבת ביום טוב עצמם. (אבן האזל תפילה י-יד)

ספר "קובץ יסודות וחקירות"

סיפור: תכשיט נאה

גדול בתורה, שהצטיין גם בעשירות מופלגת, נשאל על ידי איש שררה: הלא אמרו חכמיכם: יאה עניותא לישראל, משמע העניות היא תכשיט נאה לאדם מישראל, איפוא, אינך קונה לך תכשיט כזה. השיב לו הלה: אמנם תכשיט נאה הוא זה, אבל אין דרכי לבזוז את כל ממוני על תכשיט אחד ויחיד.

ספר "חד וחלק" חלק א' (דף קא)

שבת שלום, שנה טובה

יוצא לאור לרפואה שלימה של דינה בת מרים, ויקטוריה שושנה בת ג'ויס חנה, רפאל יהודה בן מלכה, אליהו בן מרים, שלמה בן מרים, חיים אהרן לייב בן רבקה, שמחה ג'וזת בת אליז, חיים בן סוזן סולטנה, סשה שלום בן דבורה רחל, אבישי יוסף בן שרה לאה, אוריאל נסים בן שלמה, פייגא אולגה בת ברנה, רינה בת פיבי, אברהם בן רחמונא, רחל בת אסתר, גחום בן שמחה. לידה קלה לרינה בת זהרה אנריאת. זרע של קיימא לחניאל בן מלכה ורות אוריליה שמחה בת מרים.

לעילוי נשמת: ג'ינט מסעודה בת ג'ולי יעל, שלמה בן מחה.

